

LAINSÄÄDÄNTÖ, TUTKINNOT JA TUKIMEKANISMIT

Ammatillisen koulutuksen viennin edistämishanke

Kirsi Koivunen, JAO Riikka Dillström, Esedu
Pentti Suursalmi, Amisto Kaija Tuiskula, Amisto

Sisällysluettelo

1. Johdanto.....	2
2. Lainsäädäntö.....	2
2.1. Voimassa oleva lainsäädäntö.....	2
2.2. Koulutusvientiä rajoittavia pykälä, tulkintoja, ammattitaitovaatimuksia	3
2.3. Mitä voidaan myydä nykyisen lainsäädännön puitteissa?.....	5
2.4. Onko lainsäädäntö todellinen viennin este?	7
2.5. Lainsäädännöllisten esteiden purkamisen tuoma lisäarvo ammatillisen koulutuksen viennille?	9
3. Viennin tukimekanismit	10
3.1. Nykytila	10
3.2. Millaisia uusia koulutusviennin tukimekanismeja tarvittaisiin?	12
4. Esitykset koulutusviennin edistämiseksi	13
LIITTEET	14
Liite 1. Ammatillista koulutusta koskevat lait ja säädökset.....	14
Liite 2. Esitys seuraavien lakien muuttamiseksi: Laki ammatillisesta koulutuksesta (630/1998) ja Laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta (631/1998).....	16

1. Johdanto

Ammatillinen koulutus on globaalisti kiinnostava vientituote. Tämä on todettu useissa maissa kuten Saksassa, Isossa-Britanniassa, Australiassa ja Kanadassa jo vuosia sitten. Myös suomalaiset ovat tulleet mukaan ammatillisen koulutuksen kansainvälisille markkinoille. Yksi seikka, jossa suomalaiset antavat kilpailuetua muille koulutusvientimaille, ovat tutkinnot. Esimerkiksi saksalaiset myyvät kaksoistutkinto-ohjelmia, jonka suorittuaan opiskelija saa niin saksalaisen kuin kotimaansa tutkintopätevyyden. Myös suomalaisille ammatillisille tutkinnoille olisi maailmalla kysyntää, mutta kansallinen lainsäädäntö ja tutkintojen asettamat ammattitaitovaatimukset eivät tällä hetkellä mahdollista tutkintojen myyntiä. Toinen koulutusvientiä rajoittava seikka on viennin rahoitus. Julkiset toimijat eivätkä heidän omistamansa yritykset pääse osallisiksi viennin tuista. Käytännössä kuitenkin ammatillisen koulutuksen osaaminen on julkisten tahojen omistamissa oppilaitoksissa ja heidän omistamissaan yrityksissä.

Tässä Ammatillisen koulutusviennin edistämishankkeen raportissa keskitytään tarkastelemaan lainsäädännöstä ja tutkinnon perusteista tulevia haasteita ammatillisen koulutuksen viennille sekä nykytilaa ja tarvetta viennin tukimekanismien osalta.

2. Lainsäädäntö

2.1. Voimassa oleva lainsäädäntö

Ammatillisesta koulutuksesta ja tutkintojen järjestämisestä säädetään seuraavilla laeilla: Laki ammatillisesta peruskoulutuksesta (630/1998) ja laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta (631/1998). Näiden lisäksi ammatillista koulutusta säädellään mm. valtioneuvoston ja opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksin ja päätöksin. Luettelo ammatillista koulutusta koskevista säädöksistä löytyy liitteestä 1.

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaan ammatillisen peruskoulutuksen tavoitteena on antaa opiskelijoille ammattitaidon saavuttamiseksi tarpeellisia tietoja ja taitoja sekä valmiuksia itsenäisen ammatin harjoittamiseen. Ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain tarkoitus on ylläpitää ja kohottaa aikuisväestön ammatillista osaamista, antaa opiskelijoille valmiuksia itsenäisen ammatin

harjoittamiseen, kehittää työelämää ja edistää työllisyyttä sekä tukea elinikäistä oppimista.

Ammatillisessa koulutuksessa suoritettavia tutkintoja ovat ammatilliset perustutkinnot sekä lisäkoulutuksena suoritettavat ammattitutkinnot ja erikoisammattitutkinnot. Ammatillisia perustutkintoja on tällä hetkellä 52, ammattitutkintoja 129 ja erikoisammattitutkintoja 187. Tutkintorakenteesta päättää Opetus- ja kulttuuriministeriö ja tutkinnon perusteista Opetushallitus. Viimeisimmät tutkintojen perusteita koskevat uudistukset liittyivät ammatillisiin perustutkintoihin, joiden uudistetut perusteet tulivat voimaan 1.8.2015.

Kuntaomisteisia koulutuksen järjestäjiä koskettaa myös vuonna 2013 voimaan tullut kuntalain muutos (626/2013), joka velvoitti kunnat yhtiöittämään toimintansa silloin, kun se tarjoaa palveluitaan myös muille kuin omalle kunnalleen tai kunnan asukkaille. Käytännössä kuntalain muutos tarkoittaa, että kuntatoimijalla tulee olla yhtiö, joka vastaa myyntitoiminnasta niin kotimaan kuin ulkomaan markkinoille.

2.2. Koulutusvientiä rajoittavia pykälä, tulkintoja, ammattitaitovaatimuksia

Koulutusvientiä, erityisesti tutkintojen myyntiä, rajoittavia tekijöitä nousee sekä lainsäädännöstä että tutkintojen perusteista ammattitaitovaatimuksina.

Ammatillisesta peruskoulutuksesta annetun lain (630/1998) 9 § määrittelee koulutuksen järjestämisluvasta seuraavaa: *”Luvassa määrätään koulutustehtävä, joka sisältää tarpeelliset määräykset koulutusasteista, koulutusaloista, tutkinnoista, opetuskielestä, kunnista, joissa koulutusta voidaan järjestää, opiskelijamääristä, erityisestä koulutustehtävästä, koulutuksen järjestämisuodosta ja muista koulutuksen järjestämiseen liittyvistä asioista.”*

Ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain (631/1998) 5 §:n mukaan ammatillisen lisäkoulutuksen järjestämisluvassa määrätään seuraavaa: *”koulutustehtävä, joka sisältää tarpeelliset määräykset opetuskielestä, koulutusaloista, näyttötutkintoihin valmistavan koulutuksen ja muun ammatillisen lisäkoulutuksen opiskelijatyövuosien sekä oppisopimusten määrästä ja erityisestä*

koulutustehtävästä sekä työelämän kehittämis- ja palvelutehtävästä ja muista koulutuksen ja tutkintojen järjestämiseen liittyvistä asioista.”

Ammatillisen koulutuksen vientiä vaikeuttavat seuraavat nykyiseen lainsäädäntöön sisältyvät ja sen tulkinnasta johtuvat asiat:

- Järjestämislupa määrittää opetuksen **järjestämispaikan** sekä **opetus- ja tutkintokielen**. Opetus, ammattiosaamisen näytöt ja aikuisten tutkintotilaisuudet järjestetään pääosin suomen, ruotsin ja saamen kielellä. (HUOM! Järjestämisluvassa voidaan hakea mahdollisuutta järjestää johonkin tutkintoon liittyvää opetusta jollakin muulla kuin edellä mainituilla kielillä). Oppilaitoksen tai muun pysyvän koulutuspaikan perustaminen edellyttää mainintaa koulutuksen järjestämisluvassa.
- **Tutkintovaatimukset ja niiden soveltaminen** ulkomaalaisille opiskelijoille; esim. ammattitaitoa tukevat opinnot: äidinkieli ja toinen kotimainen kieli.
- Viralliset tutkintotodistukset on saatavilla vain suomen, ruotsin tai saamen kielellä.
- Ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin ja ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annettuun lakiin ei sisälly nimenomaista säännöstä mahdollisuudesta järjestää koulutusta ulkomailla
- Lainsäädännön tulkinta: Kansallisen lainsäädännön tavoitteena on varmistaa että Suomessa asuva väestö saa koulutuksen ja suomalainen työ- ja elinkeinoelämä ammattitaitoisia osaajia.

Edellä mainitun perusteella ulkomailla järjestettäviin näyttötutkintoihin ja ammattiosaamisen näyttöihin osallistuvilta edellytetään, että he ovat suomalaisen koulutuksen järjestäjän opiskelijoita. Jos he suorittavat tutkintoa tai sen osaa ilman valmistavaa koulutusta, heidän tulee olla Suomen kansalaisia tai heillä tulee olla asuinpaikka Suomessa tai jokin muu riippuvuus Suomeen, jonka perusteella heidän voidaan katsoa kuuluvan työvoimaan Suomessa. Ilman edellä mainittua riippuvuutta ammatillisten tutkintojen järjestäminen ulkomaalaisille Suomessa tai ulkomailla on katsottu olevan voimassa olevan lainsäädännön lähtökohdan ja tarkoituksen vastaista.

Kotimaisten kielten hallinnan osaamisvaatimus nousee lainsäädännön lisäksi myös tutkintojen perusteista. Ammatillisissa perustutkinnoissa kielivaatimukset ovat osa

yhteisten tutkinnon osien osaamistavoitteita. Lisäksi kielivaatimuksia löytyy ammatillisista tutkinnon osista. Esimerkiksi liiketalouden perustutkinnon (merkonomi) kaikille pakollisessa asiakaspalvelu -tutkinnonosassa edellytetään selviytymistä suomen tai ruotsin kielellä. Sama kielivaatimus koskee myös opiskelijaa, jonka äidinkieli on jokin muu kieli tai joka on osallistunut muulla kuin suomen tai ruotsin kielellä järjestettyyn merkonomikoulutukseen¹

Näyttötutkintoina suoritettavissa ammatti- ja erikoisammattitutkinnoissa kieleen liittyviä osaamisvaatimuksia ei ole kaikissa tutkinnoissa. Osassa tutkinnoista näitä vaatimuksia kuitenkin on. Esimerkiksi osaamisperusteiltaan varsin universaalin johtamisen erikoisammattitutkinnon perusteissa todetaan seuraavaa toiminnan johtamisen ollessa arvioinnin kohteena: *”Tutkinnon suorittaja viestii kirjallisesti ja suullisesti vastuualueensa asioista selkeästi ja kohderyhmälle soveltuvasti sekä omassa organisaatiossa että organisaation ulkopuolella kotimaisella kielellä suomeksi tai ruotsiksi...”*² Näyttötutkintojen osalta on myös todettu, että näyttötutkinnon suorittamista tulkin avulla ei sallita.³

2.3. Mitä voidaan myydä nykyisen lainsäädännön puitteissa?

Ammatillisen koulutuksen vientiä on mahdollista tehdä nykyisenkin lainsäädännön puitteissa. Tällä hetkellä voidaan myydä ja myydään erilaisia koulutuksen kehittämiseen liittyviä asiantuntijapalveluja mm. työelämälähtöisten ja osaamisperusteisten opetussuunnitelmien, työelämäyhteistyömallien, osaamisen arvioinnin, opiskelijalähtöisten yksilöllisten opintopolkujen kehittämiseen. Lisäksi myydään ammatillista opettajakoulutusta, opintovierailuja ulkomaalaisille ryhmille eri teemoihin liittyen, räätälöityjä alakohtaisia täydennyskoulutuksia mm. oppilaitosten edustajille ja suomalaisille ulkomailla toimiville yrityksille sekä ammattitaitokilpailuvalmennusta opiskelijoille ja opettajille. Myös suomalaista näyttötutkintoihin valmistavaa koulutusta myydään jossakin määrin ulkomailla

¹ Ammatillisen perustutkinnon perusteet, Liiketalouden perustutkinto 2014, Määräys 59/011/2014, Opetushallitus

² Johtamisen erikoisammattitutkinnon perusteet, Muutos 18.12.2012, 52/011/2012, Opetushallitus

³ Näyttötutkinto-opas 2015, Näyttötutkinnon järjestäjien ja tutkintotoimikuntien käyttöön, Oppaat ja käsikirjat 2015:17, Opetushallitus

toimiville suomalaisille yrityksille. Lainsäädäntö mahdollistaa siis tällä hetkellä varsin kattavan koulutusviennin kehittämis- ja konsultointipalvelujen myynnistä koulutuspalveluihin. Käytännössä kaikkea koulutusta voidaan myydä, mutta tutkintotodistuksia koulutukseen osallistujille ei voida myöntää.

Alla muutama esimerkki ammatillisen koulutusviennin toteutuksista:

Jyväskylän koulutuskuntayhtymä ja Omnia ovat yhdessä EduCluster Finland Oy:n ja Haaga-Helian kanssa toteuttaneet ammatillisten opettajien täydennyskoulutusta Shanghaissa vuosina 2014 – 2015. Koulutusohjelmien sisältöihin on liittynyt suomalaisen ammatillisen koulutuksen hyviä käytänteitä kuten esimerkiksi työelämälähtöiset koulutusmallit, osaamisperustaiset opetussuunnitelmat, pedagogiikka ja niiden soveltaminen paikalliseen toimintaympäristöön. Yhteistyön pohjalta Shanghaihin perustettiin vuoden 2014 lopulla Kiina-Suomi ammatillisen koulutuksen keskus, jonka tehtävänä on alueen ammatillisen koulutuksen laadun kehittäminen.

Jyväskylän koulutuskuntayhtymä on yhdessä EduCluster Finlandin kanssa toteuttanut yrittäjyyskasvatuksen kehittämiseen liittyvän pilotoitikonaisuuden Kiinassa (2015). Kehittämishojelman sisältöinä olivat yrittäjyyskasvatusmallin demonstrointi ja yrittäjyyskasvatuksen integrointi paikalliseen opetussuunnitemaan.

Etelä-Savon Koulutus Oy on toteuttanut rakennus- ja matkailualan temaattisia lyhytkursseja venäläisille ryhmille Suomessa 2013 - 2015. Sisältöjä ovat olleet mm. rakennustöiden turvallisuus, laatu ja valvonta; rakennustyömaan organisointi; rakennusurakan kustannuslaskelma; energiatehokas rakentaminen; vanhat kartanot matkailualan palveluksessa; Suomen ammatillisen koulutuksen järjestelmä. Osallistujina ovat yritysten ja oppilaitosten edustajia. Kurssien kesto on 2 - 5 päivää.

Etelä-Savon Koulutus Oy on toteuttanut myös rakennusalan kilpailuvalmennusta 2013 - 2015. Skills-kriteereitä noudattavaa kansallisen tason valmennusta on tarjottu venäläisten toisen asteen ammattioppilaitosten kilpailuihin valmentautuville opiskelijoille ja valmentajina toimiville opettajille. Valmennusten kesto on 2 - 5 päivää.

2.4. Onko lainsäädäntö todellinen viennin este?

Ammatillisen koulutuksen vienninedistämishankkeessa tehtiin kysely ammatillisen koulutuksen järjestäjille koulutusviennin rakenteellisista esteistä. Kyselyyn vastasi kaikkiaan 38 koulutuksen järjestäjän edustajaa. Kyselyyn vastasi myös kaksi ammatillisen koulutuksen vientiä harjoittanut ammattikorkeakoulu. Lisäksi haastateltiin yhden koulutusvientiyhtiön edustajaa.

Vastanneista ammatillisen koulutuksen järjestäjistä 22 oli harjoittanut koulutusvientä jossakin roolissa kahden viimeisen vuoden aikana. Näistä 14 oli kohdannut lainsäädäntöön tai rakenteisiin liittyviä esteitä koulutusvientä suunniteltaessa tai toteuttaessa. Kaksitoista vastannutta mainitsi esteeksi lainsäädännön, joka estää ammatillisten tutkintojen myynnin. Tutkintojen myynti tuli esille merkittävämpänä rakenteellisena esteenä myös ammattikorkeakoulujen vastauksissa sekä vientiyhtiön haastattelussa.

Kyselyyn vastanneiden kommentit tutkintojen myyntiin liittyen olivat hyvin samankaltaisia, alla muutama niistä:

- ”Kokonaisia tutkintoja halutaan tehdä, mutta järjestämisluvassa määritelty opetuksen kieli rajoittaa.”
- ”Suomalaisille tutkinnoille olisi kysyntää lähialueilla, suomalaista koulutusta arvostetaan ja tutkintopaperi toisi merkittävää lisäarvoa koulutuksen käyneelle. Myös kiinalaiset olisivat halukkaita ostamaan tutkintokoulutusta ja arvostaisivat suomalaista tutkintotodistusta.”
- ”Asiakkaat haluaisivat tutkintotodistuksia tms. opetusministeriön leimaamia virallisia todistuksia. Nykyisellään voimme antaa myytävistä lyhytkestoisista kursseista vain oppilaitoksen omia todistuksia.”
- ”Kiinalaiset ammatilliset oppilaitokset pyytävät liiketoimintaneuvotteluissa eri alojen, mm. kaupallisen alan ammatillisia tutkintoja (esimerkiksi myynnin ammattitutkintoa) 1+1 mallilla ostettavaksi, toteutus jaetusti Suomessa ja Kiinassa.”
- ”Sektorikohtaiset sertifikaatit, ammattipassit ja –kortit kiinnostavat, miten on niiden myöntämisoikeus?”

Alla muutama esimerkkitapaus, joissa tutkinnoille olisi ollut kysyntää:

Case: Suomalaisen ammatillisen koulutuskeskuksen perustaminen Venäjälle.

Venäläinen kumppanioppilaitos halusi perustaa suomalaisen tai suomalais-venäläisen koulutuskeskuksen Venäjälle oman oppilaitoksensa yhteyteen. Koulutuskeskuksen haluttiin tarjoavan suomalaisia tutkintoja Venäjällä asuville venäläisille nuorille opiskelijoille. OPH:n kanssa käydyn keskustelun päälinjaus oli se, että tutkintotodistusta koko tutkinnosta ei voida antaa, jos kaikkea tutkintoon kuuluvaa ei ole suoritettu. Toinen ehto on se, että koulutuksen normaalia rahoitusta ei saa käyttää ulkomailla annettavaan koulutukseen. Vaihtoehtoksi annettiin tarkastella niiden tutkintojen sisältösuuksia, joita Venäjällä haluttaisiin antaa, ja selvittää, mitkä sisällöt ovat toteutettavissa Venäjällä. Tämän mallin mukaan olisi samalla pitänyt valmistella todistus pohjaa siitä, mitä em. tutkinnon osia opiskelija on suorittanut, taikka vaihtoehtoisesti sellaista todistusta, jossa on lueteltu, mitkä tutkinnon osat puuttuvat ao. suomalaisesta tutkinnosta. Venäläiset halusivat kuitenkin koko tutkinnon ja todistuksen koko suomalaisen tutkinnon suorittamisesta. Pian tämän keskustelun jälkeen käynnistyi Ammatillisen koulutuksen viennin edistämishanke OPH:n rahoittamana, ja jäätiin odottamaan hankkeessa tehtävän selvityksen tuloksia.

Venäjän puolelle koulutuskeskusta perustettaessa tulee vastaan myös Venäjän lainsäädäntö, joka asettaa omat reunaehdot. Asiasta käytiin lyhyt ennakkokeskustelu Venäjän Federaation Koulutuksen kehittämissinstituutin kanssa ja saatiin seuraavanlaisia alustavia neuvoja: Voidaan perustaa uusi organisaatio, jonka tulee Venäjän koulutuslain mukaisesti olla Venäjän Federaation säädösten mukaan rekisteröity venäläinen organisaatio, joka ilmoitetaan Venäjän Federaation verorekisteriin. Tämän mallin mukaan toimittaessa olisi tutkintotodistusten antamiseen kaksi vaihtoehtoa: 1) Uusi perustettu organisaatio hankkii koulutuslisenssin ja akkreditoinnin ja myöntää Venäjän valtion hyväksymiä todistuksia; 2) Ratkaistaan kysymys suomalaisten tutkintotodistusten hyväksymisestä Venäjällä. Toinen malli olisi suomalaisen oppilaitoksen filiaalinen avaaminen Venäjälle. Tämä mahdollistaisi kahden todistuksen, suomalaisen ja venäläisen (kaksoistutkinnon) antamisen. Filiaalinen perustaminen Venäjälle edellyttää omia Venäjän lainsäädäntöön perustuvia proseduurejaan.

Case: Suomalaiset yritykset Venäjällä

Jyväskylän aikuisopisto on toteuttanut Venäjällä UPM:n Chudovon vaneri- ja viilutehtaalla (2008-2009 ja 2014-2015) henkilöstökoulutusta mukailien levyalan ammattitutkinnon valmistavaa koulutusta. Koulutus tehtaan henkilökunnalle on toteutettu suomalaisen näyttötutkintojärjestelmän mukaisesti osaamisen arvioinnit mukaan lukien. Asiakas haluaisi näistä toteutuksista myös virallisen suomalaisen tutkintotodistuksen koulutuksen suorittaneille henkilöille.

Case: Merenkulku

Aboa Mare, joka tarjoaa toisen asteen koulutusta ammatti-instituutti Axxellissa ja kolmannen asteen koulutusta ammattikorkeakoulu Noviassa, on ollut aktiivinen merenkulkualan koulutuspalveluiden tarjoajana kansainvälisesti. He ovat myyneet koulutuspalveluja varustamoille mm. Filippiineillä. Varustamoilla on halua kouluttaa henkilökuntaa palvelukseensa ja henkilöstön osaaminen halutaan todentaa tutkintotodistuksin. Tätä kuitenkin Aboa Mare ei voi tehdä, vaikka sisällöiltään merenkulkualan tutkinnot ovat kansainvälisiä. Aboa Maren oman arvion mukaan tutkintojen myynti moninkertaistaisi koulutusviennistä saatavat tulot.

2.5. Lainsäädännöllisten esteiden purkamisen tuoma lisäarvo ammatillisen koulutuksen viennille?

Ulkomailla on selkeästi kysyntää ammatillisille tutkinnoille niin eri maiden koulutusalan hallinnoissa kuin yrityksissä. Kuten jo aiemmin todettiin, ammatillisesta koulutusta ja siihen liittyvää osaamista voidaan jo tälläkin hetkellä myydä kansainvälisesti. Koska myytävät palvelut ovat räätälöityjä palveluja asiakkaiden tarpeisiin, vaatii tuotekehitys- ja myyntityö varsin isoja panostuksia. Myyntityötä vaikeuttaa myös se, että myytävät kokonaisuudet ja niihin liittyvät käsitteet ovat haasteellisia. Esimerkiksi ”työelämälähtöiset mallit”, ”yksilölliset opinpolut”, ovat vieraita useissa toimintaympäristöissä, vaikka tarve em. asioiden kehittämiseen on monilla kohdemarkkina-alueilla tunnistettu. Koska käsitteet ja konseptit ovat asiakkaalle vieraita, on niiden myynti vaativaa, aikaa vievää ja suhteessa myyntipanostukseen niistä saatavat tulovirrat varsin pieniä.

Tutkinto on puolestaan käsitteenä tuttu kaikkialla maailmassa. Suomen kilpailijat myyvät jo menestyksekkäästi ammatillisia tutkintoja. Näin ollen voidaan olettaa, että myyntiartikkelina tutkinto olisi huomattavan paljon helpompi. Ammatillisella puolella tällaisia myyntiartikkeleita on Suomessa tällä hetkellä yhteensä 368. Räätälöintiä

paikalliseen toimintaympäristöön jouduttaisiin tutkintojenkin osalta tekemään esim. lainsäädännöstä tulevien vaatimusten osalta. Huomionarvoista kuitenkin on, että useimmissa tutkinnoissa ammattitaitovaatimukset ovat varsin globaaleja ja siten suoraan sovellettavissa eri toimintaympäristöihin.

Koulutuksen järjestäjille suunnatun kyselyn perusteella lainsäädännöllisten esteiden poistaminen vähentäisi byrokratiaa, sujuvoittaisi toimintoja ja mahdollistaisi uudentyypisen koulutusviennin eli tutkintojen myynnin. Tutkintojen myynti puolestaan toisi lisävolyymia koulutusvientiin ja edesauttaisi omalta osaltaan myös suomalaisten yritysten vientiä ja etabloitumista uusille markkina-alueille. Varsinkin Venäjällä ja Kiinassa länsimaiset tutkinnot edustavat laatujärjestelmää, joka todentaa työntekijällä olevan ammattitaidon.

Vastauksissa tuotiin esille myös se, miten tutkintojen myyntimahdollisuus edesauttaisi sivukampuksien perustamista ulkomaille. Kampukset toimisivat näyteikkunoina suomalaiseen koulutus- ja innovaatio-osaamiseen ja toisivat uudentyypisiä yhteistyömahdollisuuksia suomalaisten yritysten kanssa ulkomailla. Tutkintojen myynti mahdollistaisi myös sellaisen tutkintokoulutustarjooman luomisen, jossa virtuaaliopinnot olisivat keskeisessä roolissa. Parhaimmillaan tämä edistäisi myös opetusteknologisten tuotteiden, sisältöjen ja palveluiden kehittämistä.

Tutkintojen myynti mahdollistaisi siis koulutusviennin volyymin kasvun ja helpottaisi tulovirtojen kotiuttamista. Myynnistä tulisi myös kustannustehokkaampaa, kun toteutukseen saataisiin skaalautuvuutta.

3. Viennin tukimekanismit

3.1. Nykytila

Oppilaitoksille suunnattuja viennin tukimuotoja ei ole olemassa, vaan ne on suunnattu pääosin yrityksille. Yritystukia koordinoidaan työ- ja elinkeinoministeriön kautta ja sen avustusta koskevan ohjeen (TEM 119/03.01.04/2012) mukaan tuen saajan tulee olla alalla ammattimaisesti toimiva yhteisö. Esimerkiksi oppilaitosten toteuttamat yhteishankkeet tai niiden myymät palvelut eivät voi olla avustusten kohteena. Hakijana ei myöskään voi olla julkinen toimija, valtion virasto tai yksikkö, kunta tai kaupunki. Valtionavustuksia saavat oppilaitokset katsotaan

omistuspohjasta riippumatta julkisiksi toimijoiksi. Oppilaitosten omistamat yritykset katsotaan myös julkisiksi toimijoiksi, koska niiden taustayhteisöt saavat valtionavustuksia. Lisäksi oppilaitosten omistamien yritysten koko määrittyy taustayhteisön eli oppilaitoksen koon mukaan.⁴

Erilaisia rahoituskanavia voidaan kyllä hyödyntää oppilaitosten koulutusvientivalmiuksien kehittämiseen. Jos koulutusvienti ja sen edistäminen sisältyvät alueen kehittämisen painopisteisiin, voivat oppilaitokset hakea EU:n rakennerahastovaroja tai maakunnan kehittämisrahaa esimerkiksi tuotteistamista varten. Nämä hankkeet edellyttävät aina alueellista yhteistyötä. Välillisesti koulutusviennin edistämiseen, mm. yhteistyöverkoston rakentamiseen, voidaan hyödyntää esimerkiksi OPH:n ammatillisen koulutuksen kansainvälisiä verkostohankkeita tai EU:n CBC-ohjelmia, joilla tuetaan rajat ylittävää yhteistyötä EU:n ulkorajoilla. Koulutuksen järjestäjille suunnatun kyselyn pohjalta 10 koulutuksen järjestäjää 35 vastanneesta oli hakenut ja saanut rahoitusta koulutusvientivalmiuksiansa kehittämiseen. Rahoituslähteinä mainittiin ESR, EAKR ja OPH. Rahoilla on kehitetty mm. organisaatioiden sisäisiä toimintamalleja, haettu kumppanuuksia ja tehty tuotteistusta.

Koulutusviennin rahoitusmahdollisuuksia on koottu opas, joka löytyy osoitteesta <http://rahoitusopas.osaamisverkko.fi>. Oppaan ovat laatineet Ari-Matti Auvinen (HCG Consulting Group) ja Päivi Korhonen (PDGE Oy). Rahoitusopas on julkaistu vuoden 2014 alussa eli ennen EU:n uuden rahoituskauden alkua. Tämän vuoksi rahoitusoppaan tieto ei ole kaikilta osin ajantasainen. Opas antaa kuitenkin vinkkejä rahoituksen etsijöille.

Muunlaista koulutusviennin tukea on mahdollista saada mm. Future Learning Finlandin (FLF) kautta (<http://www.futurelearningfinland.fi>). FLF on Finpron hallinnoima hanke. FLF:n ydintehtäviä ovat markkinoiden ja niiden kysynnän tunnistaminen, fokusoidut teemavierailut ja tilaisuudet kohdemaissa, valikoidut messuesiintymiset ja liiketoimintamahdollisuuksien välittäminen jäsenille. Tavoitteena on myös edistää koulutusviennin suomalaisen toimijakentän verkottumista.

⁴ Suomi kansainvälisille koulutusmarkkinoille. Selvitysryhmän muistio. Toimenpideohjelma koulutusviennin edellytysten parantamiseksi. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2013:9.

3.2. Millaisia uusia koulutusviennin tukimekanismeja tarvittaisiin?

Mikäli Suomi haluaa tehdä koulutusviennistä uuden merkittävän vientisektorin, se ei voi onnistua ilman oppilaitosten ja julkisomisteisten yritysten taloudellista tukemista suoraan tai epäsuorasti. Ko. toimijat tarvitsisivat esimerkiksi vastaavanlaista vientitukea kuin ELY-keskukset tarjoavat yksityisille yrityksille.

Koulutuksen järjestäjille kohdennettuun kyselyyn vastanneet toivoivat rahoitustukea erityisesti tuotteiden ja palvelujen kehittämiseen, markkinointiin sekä myyntiin kohdemarkkinoilla. Toiminnan käynnistäminen, markkinoiden avaaminen ja myynnin edistäminen vaativat taloudellisia panostuksia, joita ilman vientitoiminnan ei voida ajatella kasvavan. Kuten yksi kyselyyn vastanneista totesi: ”Tärkeintä on päästä lähelle asiakasta ja ymmärtää heidän tarpeensa. Matkustaminen on kallista.”

Rahoitustuen lisäksi toivotaan myös muuta koulutusvientitukea. Kyselyyn vastanneet toivat esille mm. seuraavaa:

- ”Yhteinen vientiorganisaatio koko ammatilliselle koulutukselle.”
- ”Suomen tulisi luoda yksi brändi, jolla mentäisiin isolla profiililla maailmalle, näin myös pienet toimijat pääsisivät markkinoille helpommin. Yksin tai yhdessä muutaman yhteistyökumppanin kanssa on hankalaa ja erittäin riskialtista taloudellisesti yrittää!”
- ”Avustusta yhteiseen ammatillisen koulutuksen brändäykseen ja profilointiin, joka tulisi esim. OKM:stä tai TEM:stä.”
- ”Tukea verkostoitumiseen siten, että koulutusvientitapahtuu useamman organisaation yhteistyönä.”
- ”Viranomaisten ja ministerien delegaatiot suomalaisten koulutusviejien uskottavuuden ja haluttavuuden tueksi sekä käytännön yhteyksien ja järjestelyjen tekijöiksi.”
- ”Ammattitaitoista klusteripalvelua Finprohon. Tarinaa myynnin ja markkinoinnin tueksi suomalaisesta ammatillisesta koulutuksesta. Tämä tarina pitäisi olla kaikkien relevanttien tahojen hallitsema ja materiaalit pitäisi levittää monikanavaisesti.”

4. Esitykset koulutusviennin edistämiseksi

Tässä raportissa esille tuotujen asioiden pohjalta esitämme seuraavia toimenpiteitä ammatillisen koulutuksen viennin edistämiseksi:

1. Poistetaan tutkintojen myynnin esteet lainsäädännöstä. Tähän on erinomainen mahdollisuus kuluvalle hallituskaudella, jos ammatillisen koulutuksen lainsäädäntöuudistus etenee suunnitellusti vuoteen 2018 mennessä. Lainsäädäntö tulee uudistaa sellaiseksi, että se mahdollistaa niin kansallisen valtion tukeman ammatillisen koulutuksen kuin ammatillisen koulutuksen kansainvälisenä liiketoimintana. Yksi mahdollisuus toteuttaa uudistus, on lisätä lainsäädäntöön erillinen tilauskoulutuspykälä, josta esitys liitteessä 2.
2. Lainsäädäntötyön pohjaksi esitämme, että hyödynnetään voimassa olevan lainsäädännön ns. kokeilupykälää (Laki ammatillisesta peruskoulutuksesta 23 §, laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta 10§) ja myönnetään näyttötutkintojen kansainvälinen pilotointilupa joihinkin tutkintoihin. Näyttötutkinnot sopisivat hyvin pilotoinnin kohteeksi, koska ne ovat varsin joustava tapa hankkia osaamista ja niistä peritään jo tälläkin hetkellä maksua kotimaassa. Pilotoinnilla kerättäisiin tietoa ja kokemuksia lainsäädännön pohjaksi liittyen mm. järjestämislupaan, tutkintojen perusteiden kohdentamiseen, arviointiin, tutkintojen myöntämiseen.
3. Vientiavustusten osalta nykyiset yrityksille suunnatut vientiavustukset avataan oppilaitoksille ja julkisomisteisille yrityksille tai luodaan kokonaan uusia rahoitusinstrumentteja julkisten toimijoiden koulutusviennin tukemiseen.

LIITTEET

Liite 1. Ammatillista koulutusta koskevat lait ja säädökset

Ammatillista koulutusta koskevia lakeja ja valtioneuvoston asetuksia

[Laki ammatillisesta koulutuksesta](#) (630/1998)

Laissa säädetään ammatillisesta peruskoulutuksesta ja siinä suoritettavista tutkinnoista.

[Laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta](#) (631/1998)

Laissa säädetään näyttötutkintoina suoritettavista ammatillisista perustutkinnoista, ammattitutkinnoista ja erikoisammattitutkinnoista ja niihin valmistavasta koulutuksesta sekä muusta kuin näyttötutkintoon valmistavasta ammatillisesta lisäkoulutuksesta.

[Valtioneuvoston asetus ammatillisesta koulutuksesta](#) (811/1998)

[Valtioneuvoston asetus ammatillisesta aikuiskoulutuksesta](#) (812/1998)

[Valtioneuvoston asetus ammatillisesta koulutuksesta annetun asetuksen muuttamisesta 9.10.2014](#) (799/2014)

[Valtioneuvoston asetus ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun asetuksen muuttamisesta](#) (800/2014)

[Valtioneuvoston asetus ammatillisen koulutuksen, lukiokoulutuksen ja perusopetuksen jälkeisen valmistavan koulutuksen yhteisistä hakumenettelyistä](#) (294/2014)

Asetuksessa säädetään ammatillisen peruskoulutuksen ja lukiokoulutuksen yhteishausta sekä perusopetuksen jälkeisen valmistavan koulutuksen (perusopetuksen lisäopetus, lukiokoulutukseen valmistava koulutus sekä ammatilliseen peruskoulutukseen valmistavat koulutukset) yhteisistä hakumenettelyistä. [Muistio](#) (pdf)

[Valtioneuvoston päätös tutkintojen rakenteesta ja yhteisistä opinnoista ammatillisessa peruskoulutuksessa](#) (213/1999)

Päätöksessä säädetään ammatillisen perustutkinnon opinnoista.

[Valtioneuvoston asetus ammatillisen perustutkinnon muodostumisesta](#) (801/2014)

[Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista](#) (986/1998)

[Valtioneuvoston asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetun asetuksen muuttamisesta](#) (1168/2010) [Muistio](#) (pdf)

Opetus- ja kulttuuriministeriön asetukset ja päätökset

[Opetus- ja kulttuuriministeriön asetus opiskelijaksi ottamisen perusteista ammatillisessa peruskoulutuksessa annetun opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksen muuttamisesta](#) 16.4.2015 (451/2015) [Muistio](#) (pdf)

[Opetus- ja kulttuuriministeriön asetus opiskelijaksi ottamisen perusteista ammatillisessa peruskoulutuksessa](#) 20.12.2012 (4/2013)

Asetuksessa säädetään ammatillisen peruskoulutuksen yhteishaun valintapisteistä. [Muistio](#) (pdf)

[Opetusministeriön asetus ammatillisista perustutkinnoista](#) (216/2001)

Asetuksessa ja sen liitteissä säädetään ammatillisista perustutkinnoista, koulutusohjelmista ja tutkintonimikkeistä

[Opetus- ja kulttuuriministeriön asetus ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa tarkoitetusta tutkintorakenteesta](#) (693/2013)

[Opetus- ja kulttuuriministeriön asetus ammatillisen koulutuksen tutkintorakenteesta](#) (835/2014)

[Opetusministeriön asetus oppisopimuskoulutukseen kuuluvista opintososiaalisista eduista tietopuolisten opintojen aikana](#) (799/2007)

Asetuksessa säädetään oppisopimuskoulutuksessa opiskelijan oikeuksista opintososiaaliin etuihin, tietopuoleiseen opetukseen ja tutkinnon suorittamiseen osallistumisen ajalta.

Liite 2. Esitys seuraavien lakien muuttamiseksi: Laki ammatillisesta koulutuksesta (630/1998) ja Laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta (631/1998)

ESITYKSEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi lakia ammatillisesta koulutuksesta ja ammatillisesta aikuiskoulutuksesta siten, että toisen asteen ammatillisten oppilaitosten ulkomaille suuntautuva tutkintoon johtava tilauskoulutus tehdään mahdolliseksi. Tilauskoulutuksen käsitteeseen kuuluisi, että sitä järjestetään sekä ryhmälle että yksittäiselle opiskelijalle. Koulutuksen tilaajana voisi olla yksityis- tai julkisoikeudellinen oikeushenkilö. Tilauskoulutusta voitaisiin järjestää sekä Euroopan talousalueeseen kuuluvien että muiden valtioiden kansalaisille.

1. Nykytila: Lainsäädäntö ja käytäntö

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 9 §: Ammatillisen koulutuksen järjestämisluvassa määrätään koulutustehtävä, joka sisältää tarpeelliset määräykset koulutusasteista, koulutusaloista, tutkinnoista, **opetuskielestä, kunnista, joissa koulutusta voidaan järjestää**, opiskelijamääristä, erityisestä koulutustehtävästä, koulutuksen järjestämismuodosta ja muista koulutuksen järjestämiseen liittyvistä asioista.

Ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain 5 §:n mukaan ammatillisen lisäkoulutuksen järjestämisluvassa määrätään koulutustehtävä, joka sisältää tarpeelliset määräykset **opetuskielestä**, koulutusaloista, näyttötutkintoihin valmistavan koulutuksen ja muun ammatillisen lisäkoulutuksen opiskelijatyövuosien sekä oppisopimusten määrästä ja erityisestä koulutustehtävästä sekä työelämän kehittämis- ja palvelutehtävästä ja muista koulutuksen ja tutkintojen järjestämiseen liittyvistä asioista.

Ammatillisen koulutuksen vientiä vaikeuttavat seuraavat nykyiseen lainsäädäntöön sisältyvät ja sen tulkinnasta johtuvat asiat:

- Järjestämislupa määrittää opetuksen järjestämipaikan sekä opetus- ja tutkintokielen. Opetus, ammattiosaamisen näytöt ja aikuisten tutkintotilaisuudet järjestetään pääosin suomen, ruotsin ja saamen kielellä. (HUOM! Järjestämisluvassa voidaan hakea mahdollisuutta järjestää johonkin tutkintoon liittyvää opetusta jollakin muulla kuin edellä mainituilla kielillä). Oppilaitoksen tai

muun pysyvän koulutuspaikan perustaminen edellyttää mainintaa koulutuksen järjestämisluvassa.

- Tutkintovaatimukset ja niiden soveltaminen ulkomaalaisille opiskelijoille; esim. ammattitaitoa tukevat opinnot: äidinkieli ja toinen kotimainen kieli.
- Viralliset tutkintotodistukset on saatavilla vain suomen, ruotsin tai saamen kielellä.
- Ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin ja ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annettuun lakiin ei sisälly nimenomaista säännöstä mahdollisuudesta järjestää koulutusta ulkomailla. Tilauskoulutuslaki selkeyttäisi nykytilannetta.
- Lainsäädännön tulkinta: Kansallisesta lainsäädännön ollessa kyseessä lainsäädännöllä tavoitellaan Suomessa asuvan aikuisväestön kouluttamista ja ammatillisen osaamisen varmistamista suomalaiselle työ- ja elinkeinoelämälle. Sama lähtökohta pätee myös ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaiseen ammatilliseen peruskoulutukseen.

Edellä olevan perusteella ulkomailla järjestettäviin näyttötutkintoihin ja ammattiosaamisen näyttöihin osallistuvilta edellytetään, että he ovat suomalaisen koulutuksen järjestäjän opiskelijoita. Jos he suorittavat tutkintoa tai sen osaa ilman valmistavaa koulutusta, heidän tulee olla Suomen kansalaisia tai heillä tulee olla asuinpaikka Suomessa tai muu sellainen riippuvuus Suomeen, jonka perusteella heidän voidaan katsoa kuuluvan työvoimaan Suomessa. Ilman edellä tarkoitettua riippuvuutta näyttötutkintojen järjestäminen ulkomaalaisille Suomessa tai ulkomailla katsotaan olevan vähintäänkin voimassa olevan lainsäädännön lähtökohdan ja tarkoituksen vastaista.

- Voimassa olevan lainsäädännön henki estää tutkintojen myynnin ulkomaille, joten lainsäädännön muutoksia tarvitaan. Yksi mahdollisuus on erillisen tilauskoulutuspykälän sisällyttäminen seuraaviin lakeihin: laki ammatillisesta peruskoulutuksesta, laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta.

2. Ehdotetut muutokset

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi lakia ammatillisesta koulutuksesta ja lakia ammatillisesta aikuiskoulutuksesta siten, että ulkomaille suuntautuva ammatillisiin perustutkintoihin ja aikuisten näyttötutkintoihin johtava tilauskoulutus tehdään mahdolliseksi. Tilauskoulutuksen käsitteeseen kuuluisi, että sitä järjestetään niin yksilölle kuin ryhmälle. Koulutuksen tilaajana voisi toimia EU:n tai ETA:n jäsenvaltio, ETA:n ulkopuolinen valtio, kansainvälinen järjestö, ulkomainen julkisyhteisö, säätiö, yritys tai yksityinen henkilö. Tilauskoulutuksena annettavaa opetusta voitaisiin järjestää sekä Suomessa että Suomen ulkopuolella. Koulutukseen voisi kuulua myös virtuaaliopintoja.

Tarkoituksena ei ole, että tilauskoulutuksen avulla olisi mahdollisuus saavuttaa toisen asteen tutkinto lievemmin vaatimuksin kuin normaalissa tutkinto-opetuksessa. Tämän vuoksi säädettäisiin, että tilauskoulutukseen osallistuviin opiskelijoihin sovellettaisiin Laki ammatillisesta peruskoulutuksesta 27 §:ää ja laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta. Opiskelijoita koskevat kurinpitösäännökset koskisivat myös tilauskoulutusopiskelijoita.

Tilauskoulutus olisi koulutuksen järjestäjän maksullista palvelutoimintaa eikä siihen osallistuvia opiskelijoita laskettaisi oppilaitosten aloituspaikkamääriin.

Koulutuksen järjestäjän järjestämisluvassa määrätään toisen asteen koulutuksen järjestäjän koulutustehtävä. Järjestämisluvassa määritetty opetuskieli ja sijaintipaikka eivät koskisi liiketaloudellisesti hinnoiteltavaa tilauskoulutusta.

Tilauskoulutuksena annettavan opetuksen sisältöjä tarjoaisi sellainen koulutuksenjärjestäjä, jolla on järjestämisluvat kyseisiin tutkintoihin. Tilauskoulutuksena voitaisiin myydä sekä kokonaisia tutkintoja että tutkintojen osia. Ehdotettavassa säännöksessä todettaisiin erityisesti, että tilauskoulutus ei saisi heikentää koulutuksen järjestäjän antamaa ammatillista perus- ja aikuiskoulutusta.

Toisen asteen koulutuksen järjestäjät voisivat itse päättää tilauskoulutuksesta perittävän maksun suuruudesta, mutta maksun olisi katettava vähintään siitä aiheutuvat kustannukset. Tutkintoon johtava tilauskoulutus ei siten rasittaisi toisen asteen koulutuksen järjestäjän muuhun toimintaan varattuja taloudellisia resursseja.

3. Esityksen vaikutukset

Suomalaiselle ammatillisen koulutuksen osaamiselle on kasvavaa kansainvälistä kysyntää ja ammatillisen koulutuksen vientiä tehdään jo jossakin määrin. Koulutusvienti on kuitenkin varsin pienimuotoista ja pirstaleista. Koulutusviennin volyymin kasvattamiseksi olisi tarpeellista mahdollistaa myös ammatillisten tutkintojen myynti. Tähänastisen kokemuksen perusteella kysyntää tutkinnoille olisi mm. Kiinassa, Venäjällä, Latinalaisen Amerikan maissa ja eri puolilla maailmaa toimivissa suomalaisissa yrityksissä. Ammatillisten tutkintojen myynti olisi potentiaalinen lisätulonlähde toisen asteen koulutuksen järjestäjille. Ammatillisen koulutuksen vienti vahvistaa koulutusviennin asemaa uutena kansallisena vientiartikkelina.